
K R Ó N I K A

MOCSÁRY – HASONMÁS KIADÁSBAN

Nagyon szép könyv fekszik előttünk. *Mocsáry Antaltól Nemes Nógrád Vármegyének Historiái, Geographiai és Statistikai Esmértetése*. Vagy ahogy inkább ismerik, *a Mocsáry*. 157 évvel az első kiadás után ismét megjelent hasonló kiadásban. A könyv szerkesztője, felelős kiadója Praznovszky Mihály múzeumigazgató.

– Nem szeretném azt a hiedelmet kelteni, hogy ennek a könyvnek a kiadását ez a bizonytalan évforduló tette szükségessé, esetleg valamiféle nosztalgia, vagy netán mert kedvet kaptunk a napjainkban egyre inkább szaporodó reprint és faksimile kiadásoktól. Többről van szó. Ez egy rendkívül gazdag, eredetileg négykötetes munka; számtalan olyan adatot tartalmaz, amely ma mindenképpen szükséges ahhoz, hogy valaki a szülőföldjét még jobban megismerje. Ez túl általánosan hangzik, de ha felidézem önnek, hogy például az utóbbi évtizedekben, vagy talán az utóbbi egy évszázadban született Nógrád megyei történeti munkák alapvetően *a Mocsáry*-ra hivatkoznak, az ő adatait használják fel, akkor máris közelebb kerültünk a szándékunk megértéséhez.

– Alapműnek, forrásműnek tekintik *a Mocsáryt*, mely a megyében, ha jól tudom, mindössze négy példányban maradt fenn.

– Nem tudom, hogy országosan is sokkal több példány ismert-e? Hiszen olvasható a könyv előszavában is, hogy mindössze 80–90 előfizetőt tudott rá szerezni. Ne felejtjük el, hogy 1826-ot írunk, egy évvel vagyunk *Széchenyi* felajánlása után, az *Auróra* folyóirat ekkor kezd igazán közönséget toborozni. A megjelenő újságok, könyvek általában azt panaszolják, hogy kevés az előfizető, lehetetlen, hogy Magyarország olvasó, művelt közönsége csak 200–300 példányban tudjon egy folyóiratra, vagy egy könyvre előfizetni. Tehát a valódi helyzet ez volt, amikor Mocsáry ezt a művét megfogalmazta. Nem az volt a fő kérdés, hogy hány száz példányban adjunk ki egy könyvet. Egyáltalán jussunk el oda, hogy megjelentessünk magyar nyelven folyóiratokat és könyveket. Olyan szempontból egy magyar nyelvű, hogy úgy mondjam, honismereti mű megjelenése rendkívül fontos esemény volt.

– Nemcsak, hogy magyar nyelvű, de szép ízes magyarsággal ma is elevenen ható nyelvezettel írta meg Mocsáry ezt a művét.

– Mocsáry nem volt képzett tudós. Mocsáry egyszerű táblabíró volt, a korszaknak megfelelő iskolai végzettséggel. Viszont, mint önmaga csinálta tudós, csatlakozott ahhoz az ún. államismereti iskolához, amelynek helye a felvilágosult történelemszemlélet, tehát a felvilágosodás történelemszemlélete és a majd Horváth Mihállyal megjelenő magyar pozitivisták történetírók között van. Az volt a legfontosabb feladatuk, hogy ésszerű,

pontos, tárgyyszerű adatokkal járuljanak hozzá az államvezetés mindennapi gyakorlatához. Éppen ez adja meg e könyv egyik nagy értékét is, hogy Mocsáry nem hibázhatott. Nem beszélhetett mellé, az adatoknak pontosaknak kellett lenni. A legtöbb adatot személyesen gyűjtötte össze. Sorra járta a megye összes települését. Amikor látott vagy hallott valami érdekeset, akkor elment a helyszínre, meggyőződött róla, azután írta le.

– Lapozzuk fel Mocsáry könyvét. Mi is a tartalma, mi a *foglalata*, ahogy a szerző nevezte?

– Mint mondtam, négy kötetből áll a mű. Nagyon érdekes és nagyon szisztematikus felépítése van, ezen is látszik a tudatos szerkesztői politika. Az I. kötetben Mocsáry bevezetésként a korszak ismeretének megfelelően közel ötvenoldalas összefoglalót ad Magyarország történetéről. Ezután Nógrád megyét mutatja be. Először főbb jellegzetességeit, területe, földrajza, vízei, ásványai és egyéb jellemzők alapján, majd sorra veszi az akkori történelmi járásokat és a járásokon belül minden egyes falut betűrendben bemutat. A II. kötetben a vármegye nevezetességeivel, a III. kötetben váraival foglalkozik, míg a IV. kötetben a vármegye jeles embezeit mutatja be, és végezetül felsorolja, hogy melyek azok a területek, amelyekben Nógrád megyében mindenképpen változtatni kell. Ez már kicsit a reformkori politika előérzete is.

– Melyek voltak a hiányosságok, a fogyatkozások, amelyeknek orvoslását szükségesnek látja?

– Általában ő a fogyatékoságokat a nemesi osztálytársadalom szemszögéből ítéli meg. De például leírja, hogy a megyében nincsen szabad királyi város, s ezzel nemcsak azt akarja érzékelteni, hogy le vagyunk maradva például Borsod vagy Hajdú-Bihar megye mögött, hanem azt is, hogy egy szabad királyi város jelenléte a polgári fejlődés szempontjából milyen fontos. De ugyanez érződik, amikor azt mondja, hogy a megyében összesen csak egyetlen jelentős ipari kezdeményezés van: a Gácsi posztómanufaktúra, kisebb-nagyobb mezővárosainkban pedig a céhek alig élnek, vagy vegetálnak. Holott az iparfejlődés, a polgári nemzetté válás, az önálló hazai ipar megteremtése szempontjából – a későbbiekben a nemzeti önállóság szempontjából – milyen fontosak! De ugyanígy kikel magából, hogy műveletlenek, iskolázatlanok a fiatalok. Sokan választják az emlékképünkben élő patópálos életmódot, a nemesi ifjak henye, tunya életmódját. Lehet, hogy elmennek iskolába, de visszatérve aztán szögrec akasztják a tudományt, elfelejtik, és csak a kártya, pipa, a multság... De ugyanígy szót emel a divatmajmolás, a felesleges pazarlás ellen, amelyek jelen vannak például a női és a férfidivathatban.

– Öröm forgatni ezt a könyvet. Hiszen nemcsak a szép betűkben, szép tipográfiában gyönyörködhetünk, de művészi igényű ábrák is gazdagítják.

– Örülök, hogy észrevette. Ez a könyv egyik értéke. Ugyanis Nógrád megye története, a Nógrád megyei művészettörténet rendkívül szegényes ábrázolásokban. Néhány korai vármetszetet, XVII., XVI. századi vármetszetet leszámítva, Mocsáry könyve az első hiteles helyzetábrázolás a XIX. század eleji Nógrád megyei településekről. A III. kötetben, amelyben a várakat mutatja be, minden egyes várhoz nagyon szép rézmetszeteket közöl. Már amelyikhez érdemes volt csinálni, hiszen a várak romokban álltak. Ezt nem ő készítette, hanem egy Lányi Sámuel nevű kékkői uradalmi mérnök, és Pesten, a korszak egyik leghíresebb rézmetszőművésze, Lenhardt Sámuel metszette rézre, így adták közre a kötetben.

– A könyv impresszumában az olvasható, hogy a szécsényi II. Rákóczi Ferenc Termelőszövetkezet támogatásával jelent meg. Miért vállalkozik ma egy tsz mecénási szerepre?

– Ez az a mondat a könyvben, ami sokakat meglep, és amire sokan felkapják a fejüket. Nem hiszem, hogy olyan gyakorlat lenne ma Magyarországon, hogy egy termelőszövetkezet ilyenfajta szerepre vállalkozik. Mielőtt azonban válaszolnék a kérdésre, hadd mondjam el: mi dicsértük már Mocsáryt, dicsértük a metszetek készítőit, de dicsérvük egy kicsit azt a nyomdát is, amely ezt a könyvet előállította, a kecskeméti Petőfi Nyomdát. Meggyőződésem, hogy a mai magyar könyvművészet legmagasabb színvonalán sikerült nekik ezt a régi, időrágta, nagyon fontos művet rendbe hozni és ilyen állapotba újjávarázsolni. Visszatérve a termelőszövetkezetre. A termelőszövetkezet – és különösen annak elnöke. dr. Hütter Csaba – megérezte, hogy egy adott lokális környezetben, Szécsényben, minden gazdasági egységnek vagy szervezetnek a maga módján jelen kell lennie a hagyományápolásban, múltunk megörökítésében és közzétételében. Amikor ezelőtt két esztendővel Szécsényben országos konferenciát tartottunk a magyar köznemesség kutatásáról, akkor vetődött fel ez a gondolat. Úgy döntöttek, hogy segítenek minket. Azt tudni kell, hogy ebből nekik különösebb anyagi hasznuk nem származik. Egyszerűen visszakapják a forgatókönyvként számunkra biztosított összeget. Viszont a gesztusukkal jelezték azt a szándékot, hogy a termelőszövetkezet ebben a környezetben nemcsak mint termelőegység és pénzkereseti forrás van jelen, hanem igenis szerepet kér és szerepet akar vállalni Nógrád megye szellemi életének egészéből. Amellett, hogy ez közvetve mindenképpen hasznos a termelőszövetkezetnek. Akár úgy is, hogy dolgozói érzelmiileg még jobban kötődhetnek ahhoz, amit végeznek és ahol végzik. Másrészt pedig bebizonyíthatják, hogy a kultúra támogatása a jelenlegi szűkös anyagi lehetőségek között is megoldható, csak meg kell találni a lehetőségeket és a támogatás az ésszerű, a hasznos és jó kezdeményezésekre terjedjen ki.

TUSCHER TÜNDE